

Consell Interuniversitari de Catalunya

Proves d'Accés del batxillerat

Àrea de Ciències Socials

CONCRECIÓ DES OBJECTIUS I CONTINGUTS DEL CURRÍCULUM PER A LES PAU**GEOGRAFIA**
(Projecte definitiu)**Criteris generals**

1. Cal tenir en compte que la "filosofia curricular" adoptada pel Departament d'Ensenyament no ha consistit a determinar un temari tancat i ordenat de continguts conceptuals sinó que ha optat per prescriure un pla d'estudis caracteritzat per la **presentació simultània** del **contingut** i els **resultats esperats d'aprenentatge** al final de l'etapa (els anomenats objectius terminal)
2. Per tal de procedir a una proposta de concreció del currículum de Geografia s'han seguit els següents criteris:
 - a) Enunciar les intencions que el currículum estableix en la **introducció** i als **objectius generals**
 - b) Relacionar el contingut específic del bloc de conceptes i procediments amb els objectius terminals que s'hi refereixen
 - c) Les circumstàncies que convergeixen en les proves d'accés (durada, espais i forma)
3. En funció d'aquests criteris s'ha redactat una concreció del currículum de Geografia per al bienni 2001-2003 com a mínim, seguint el següent esquema:

Introducció breu justificatòria (extreta de la introducció i dels objectius generals)

Enunciats concrets, objecte del contingut de la prova d'accés

Breu comentari a cada bloc on s'interpreta el contingut a la llum dels objectius terminals de referència

Model d'examen

1. Introducció

Els criteris que es poden extreure de la introducció i dels objectius generals de la matèria són els següents pel que fa a l'àmbit conceptual, espacial i procedimental.

a) Àmbit conceptual

L'actual currículum de Geografia de Batxillerat respon a una concepció de la Geografia com a ciència social que es troba en la cruïlla de les ciències humanes i de les ciències de la terra i això es reflecteix en una **presència important dels continguts referents al medi ambient**, si bé, a diferència dels enfocaments de la Geografia escolar més clàssica, aquests estan tractats sempre sota l'òptica de la utilització humana del medi i de les seves implicacions en la societat.

Una altra característica del currículum de Geografia de batxillerat és que **abasta els fets geogràfics en la seva doble dimensió: global i local**.

Finalment convé ressenyar, al costat dels continguts clàssics de la Geografia de batxillerat (demografia, Geografia econòmica, Geografia regional), la **presència de continguts propis de la Geografia cultural i de la Geografia política**, continguts que a les darreres dècades havien anat quedant apartats dels programes escolars però que l'actualitat política mundial els ha retornat al protagonisme.

b) Àmbit territorial

La Geografia de batxillerat és una Geografia general que **contempla diferents àmbits territorials d'anàlisi** - local, regional, continental, mundial--, d'acord amb un enfocament dialèctic que té per objectiu relacionar la part amb el tot, o sigui, la dimensió local amb la dimensió global dels fets geogràfics.

c) Àmbit procedimental

El currículum de Geografia de batxillerat promou els procediments més propis de la Geografia, és a dir aquells que contemplen l'expressió espacial dels fets, en especial l'expressió cartogràfica, al costat dels procediments comuns amb la resta de ciències socials.

En funció d'aquests criteris generals es pot concretar que els blocs de contingut hauran de ser:

- a) Corresponents a una Geografia de caràcter general.
- b) Relacionats amb diferents àmbits territorials d'anàlisi (Catalunya, Espanya, Europa, el Món) des d'una perspectiva dialèctica que pretén vincular la part amb el tot.
- c) Prioritzant els procediments més propis de la Geografia, en particular l'expressió cartogràfica

2. BLOCS DE CONTINGUT

De l'aplicació d'aquests criteris i de la relació entre el contingut conceptual del currículum i els seus objectius terminals (**apèndix 1**) s'han concretat vuit blocs de contingut amb els seus corresponents subapartats. De l'anàlisi del bloc de procediments (**apèndix 2**) se'n dedueix el disseny de la prova.

EL CONTINGUT DE FETS I CONCEPTES PER A LES PAU

Establerts els criteris generals i la relació entre el contingut conceptual i els objectius terminals així com dels procediments susceptibles de ser avaluats, el currículum de Geografia es concreta en els següents blocs:

1. El medi físic com a escenari de les activitats humanes

- La Terra com a ecosistema global.
- El medi físic com a escenari i factor de les activitats humanes: limitacions, oportunitats i riscos.
- Els paisatges com a expressió perceptible de les relacions entre els medis físics i les societats.
- Els principals desequilibris mediambientals del món actual.

El currículum de Geografia de Batxillerat atribueix un paper important als continguts relacionats amb el medi físic, contemplat com a escenari i, al mateix temps, com a factor del desenvolupament de les activitats humanes. No es tracta, per tant, de tornar a estudiar els components i la dinàmica d'aquest medi sinó de garantir que l'alumnat és capaç de concebre i comprendre la Terra com un ecosistema global on la vida i les activitats de les societats humanes estan en relació d'interdependència amb el medi físic i que la diversitat de paisatges existents constitueixen l'expressió perceptible d'aquesta estreta relació en cada lloc i circumstància

2. El medi físic com a recurs per a les activitats humanes

- Recursos renovables, no renovables i destructibles
- Distribució territorial, diversitat i nivell d'explotació dels recursos al món.
- Problemàtica energètica en relació als recursos renovables i no renovables.
- El impacte ambiental de les activitats humanes en el territori i el medi físic.
- Els principis de sostenibilitat ambiental.

El currículum de Geografia de batxillerat tracta d'un dels temes clàssics de la Geografia, l'aprofitament dels recursos naturals, alhora que reflecteix la preocupació actual envers la crisi ecològica global i la necessitat d'avançar cap a un desenvolupament sostenible. En el treball d'aquest bloc s'ha de garantir que l'alumnat conegui els diferents tipus de recursos; la desigual distribució dels principals recursos al món, la seva diversitat i el nivell d'explotació. Ha de tenir coneixement d'alternatives associades a l'esgotament dels recursos no renovables i dels impactes que la seva explotació pot produir en els territoris. L'alumnat ha de comprendre el concepte de sostenibilitat ambiental.

3. La població i els moviments de població al món actual.

- La desigual distribució territorial de la població.
- La diversitat d'estructures i de dinàmiques demogràfiques al món en relació a les dinàmiques econòmiques i les cultures.
- Les migracions al món actual, causes i efectes a les àrees d'origen i a les àrees receptores.
- El paper de la dona en les estructures familiars i en les dinàmiques productives al món.
- Població i recursos: la problemàtica, el increment de població mundial i els límits del creixement.

L'alumnat ha de conèixer els efectes territorials de la desigual distribució de la població. Ha de reconèixer el tipus principals d'estructures i de dinàmiques demogràfiques de diferents grups de població i de relacionar-les amb les característiques geoeconòmiques d'aquests grups. També ha de conèixer els trets essencials del paper de la dona en les estructures familiars i sistemes productius diversos i el debat suscitat entorn el creixement de població mundial i els límits del creixement.

4. L'espai urbà: cap a un món de ciutats

- Causes del procés d'urbanització
- Les funcions urbanes i els usos del sòl
- Morfologia dels espais urbans
- La fragmentació social de la ciutat
- La xarxa de ciutats i el creixement urbà al món actual.
- La sostenibilitat de les ciutats i el seu espai regional

L'alumnat ha de conèixer les causes del creixement i desenvolupament de les ciutats. Ha de ser capaç de relacionar la morfologia de les ciutats amb les diferents funcions i usos dels espais urbans. Ha de tenir coneixements sobre l'estructura de la xarxa mundial de ciutats, i així mateix dels problemes de sostenibilitat dels espais urbans en relació als seus àmbits regionals o metropolitans.

5. Els espais de producció al món

- Les ciutats mundials i els grans centres de serveis i de poder.
- Els espais de producció industrial al món: localització, especialització i dinàmiques industrials.
- Els espais de producció agrària al món: localització, especialització i dinàmiques agràries.
- Els espais d'oci i l'activitat turística al món.
- L'espai econòmic català

A les darreres dècades, el desenvolupament tecnològic i el nou ordre econòmic mundial han provocat la crisi d'alguns espais productius tradicionals i han fet aparèixer nous espais especialitzats de producció, però les velles àrees productives es resisteixen a desaparèixer i en molts casos s'han reconvertit per resultar competitives. L'alumnat ha de conèixer la localització i el caràcter dels grans espais mundials de producció industrial i agrària. També ha de conèixer els principals centres mundials de poder i decisions i ser capaç d'avaluar el patrimoni cultural i els paisatgístic com a motor del turisme i important recurs econòmic del món actual.

6. Els intercanvis en un món global

- La globalització de la producció: les xarxes mundials de distribució i de transport.
- El sistema mundial de comunicacions.
- El caràcter desigual del consum al món
- El caràcter desigual dels intercanvis i les alternatives de comerç just.

L'actual globalització de l'economia i les possibilitats del transport permeten concebre el món com una factoria planetària moguda per fluxos importants i continus de matèries primeres, mà d'obra, energia, capital i productes elaborats. Per fer funcionar aquesta factoria resulta imprescindible la circulació d'informació, de mercaderies i capitals a través de xarxes mundialitzades. L'alumnat ha de ser capaç d'identificar els principals fluxos planetaris de producció-distribució-consum i relacionar-los amb el consum i el desenvolupament dels països i grans regions del món. Així mateix haurà de ser capaç d'explicar el caràcter desigual dels intercanvis i del consum i conèixer alguns dels principis i iniciatives del comerç just.

7. L'organització política del territori

- Organització i funcionament territorial: assentaments, infraestructures i polaritzacions
- La divisió administrativa del territori: jerarquies i competències territorials de les administracions
- L'organització político-territorial de l'Estat espanyol i de Catalunya
- L'organització político-territorial de la Unió Europea

Històricament els estats han organitzat el territori per a l'exercici del poder i per a l'administració de la societat. Aquesta organització ha estat més o menys complexa en funció dels períodes històrics i de les necessitats i complexitats de la pròpia societat. L'alumnat ha de ser capaç de distingir clarament entre els conceptes d'organització i funcionament del territori i la divisió administrativa i ha de poder distingir la diversitat de competències territorials de les administracions. Ha de poder aplicar correctament aquests conceptes als casos de Catalunya, de l'Estat espanyol i de la Unió Europea.

8. La diversitat cultural i l'expressió territorial dels fets culturals

- La diversitat cultural i la seva expressió territorial: les cultures com a patrimoni mundial.
- La divisió política del territori i les cultures.
- Immigració i interculturalitat com escenari de futur a Europa.
- Diversitat i naturalesa dels conflictes geopolítics al món actual.
- Societat i cultura en l'àmbit territorial dels Països de llengua catalana.

Les cultures desenvolupen un important paper en la cohesió de les societats i constitueixen un patrimoni capaç de generar interès i riquesa a través del turisme i la resta d'indústries culturals. D'altra banda, la dimensió territorial dels fets culturals resulta imprescindible per a explicar les actuals dinàmiques i conflictes geoestratègics entre països o a l'interior dels propis estats. L'alumnat ha de ser capaç d'explicar perquè les cultures constitueixen un patrimoni mundial i d'identificar la dimensió territorial de les principals variables culturals (llengua, religió, ètnia, nació, etc.). Així mateix, ha de poder explicar de quina manera aquests fets intervenen en alguns conflictes geoestratègics.

Apèndix 1

Relació dels fets i conceptes amb els objectius terminals

Blocs	Objectius terminals de referència
<p>1 El medi físic com a escenari de les activitats humanes</p> <p>[Bloc 1.1, 1.4, 1.5]</p>	<p>2. Analitzar, a través de l'estudi de casos concrets, el concepte de recurs natural, el seu nivell d'explotació, aprofitament o malbaratament, en funció de la cultura, les estructures socials i el desenvolupament econòmic de la societat.</p> <p>6. Identificar les variables que intervenen en l'anàlisi paisatgística i en la projecció i reconstrucció de paisatges i emprar-les en un cas simulat d'intervenció en un determinat paisatge.</p> <p>40. Identificar problemàtiques dins l'àmbit de la Geografia i elaborar hipòtesis sobre llurs causes; formular propostes d'intervenció per tal d'incidir en la millora d'aquestes problemàtiques tenint en compte els criteris de justícia social i equilibri ecològic front als criteris d'estricta creixement econòmic.</p> <p>7. Definir els principals tipus de paisatges de Catalunya atenent les seves característiques naturals i el seu grau d'humanització.</p> <p>8. Identificar la xarxa de parcs i d'espais especials d'interès natural de Catalunya i llur problemàtica de conservació.</p>
<p>2 El medi físic com a recurs per a les activitats humanes</p> <p>[1.2, 1.3, 1.5]</p>	<p>3. Analitzar les conseqüències espacials, econòmiques i ambientals que pot comportar l'agreujament d'alguns dels problemes ecològics que té plantejats avui la societat; contaminació atmosfèrica, acumulació de residus, destrucció de la capa d'ozó, desertització, sobreexplotació de la terra, etc.</p> <p>4. Analitzar les conseqüències dels principals riscos naturals que poden afectar les col·lectivitats humanes: aiguats, terratrèmols, sequeres, contaminacions, etc. i les mesures que poden pal·liar-los.</p> <p>17. Llegir, interpretar i comparar documents cartogràfics: plànols, mapes, fotografies aèries, ortofotomapes, imatges satèl·lit, per tal d'inferir les característiques d'un territori, treballant especialment documents a gran escala.</p> <p>32. Analitzar les formes de lleure i llurs conseqüències sobre el territori i les societats --el fenomen del turisme, la terciarització del territori-- en relació a d'altres països europeus.</p>
<p>3 La població i els moviments de població al món actual</p> <p>[4.1, 4.3, 4.4]</p>	<p>28. Utilitzar les principals variables demogràfiques relacionades amb l'estructura i la dinàmica de la població i interpretar-les en relació amb l'estructura econòmica, social, cultural i amb les polítiques demogràfiques.</p> <p>30. Comparar el paper de la dona en l'actualitat en diferents àrees culturals, destacant el seu paper dins l'estructura familiar i productiva.</p>
<p>4 L'espai urbà: cap a un món de ciutats</p> <p>[2.3. 4.4]</p>	<p>13. Analitzar els mecanismes de diferenciació morfològica, diferenciació funcional i segregació espacial que es produeixen als espais urbans interrelacionant-los amb variables com ara la planificació urbanística, el valor del sòl, la percepció del lloc, les qualitats ambientals, etc.</p>

<p>5 Els espais de producció al món [2.1, 2.2, 2.4, 2.6, 4.4]</p>	<p>9.Tenir present l'existència de principis legals que regulen els usos del sòl i ordenen les activitats econòmiques en un territori.</p> <p>11.Relacionar els grans espais rurals i de producció agrícola amb els fluxos comercials i l'especialització productiva a escala mundial.</p> <p>12.Explicar les causes de la localització de la indústria a partir de les teories de localització industrial, la importància de la percepció del lloc i els efectes de les innovacions tecnològiques en l'adopció o variació de criteris de localització industrial.</p> <p>14.Identificar, en un espai concret, els efectes econòmics i els fluxos de circulació de persones i mercaderies associats a l'estructuració de la xarxa de comunicacions.</p> <p>15.Aplicar alguns models teòric a l'anàlisi i interpretació dels usos del sòl o de la distribució espacial dels fenòmens geogràfics en un territori.</p> <p>16.Analitzar la importància econòmica i la diversificació de les activitats terciàries i la seva implicació en l'estructuració del territori.</p> <p>21.Caracteritzar l'espai econòmic català en el marc de l'Estat espanyol, la Unió Europea i el món, tenint en compte els seus índexs d'activitat econòmica, l'estructura urbana i els fluxos de circulació.</p>
<p>6 Els intercanvis en un món global [2.4, 2.5, 4.4]</p>	<p>20.Establir les relacions existents entre els trets econòmics i socials que caracteritzen les situacions de subdesenvolupament i els mecanismes econòmics d'intercanvi desigual.</p> <p>31.Analitzar els efectes socials del desigual repartiment de nivells de renda i de condicions laborals (atur, la jornada de treball, les retribucions, les condicions de l'entorn laboral, els desplaçaments diaris, etc.)</p>
<p>7 L'organització política del territori [3.1, 3.2,]</p>	<p>14.Identificar, en un espai concret, els efectes econòmics i els fluxos de circulació de persones i mercaderies associats a l'estructuració de la xarxa de comunicacions.</p> <p>22.Descriure, a partir de casos concrets referits a Europa, les diferents jerarquies d'organització político-territorial; administrativa, militar, judicial, electoral, econòmica, etc. tot destacant-hi les conseqüències derivades de l'existència de fronteres.</p> <p>23.Definir el concepte de regió europea i conèixer els trets més rellevants de la política regional europea.</p> <p>24.Analitzar l'organització político-territorial de l'Estat espanyol -autonomies, províncies, municipis- i els diferents nivells de competències i de presa de decisions.</p> <p>25. Reconèixer els diferents àmbits territorials d'actuació a Catalunya de la Generalitat i del govern espanyol, en la planificació i gestió i administració del territori.</p>
<p>8 La diversitat cultural i l'expressió territorial dels fets culturals [4.2, 4.5, 3.3]</p>	<p>26.Relacionar alguns conflictes amb la divisió política del territori -irredentisme, divisió cultural, minorització lingüística- centrant, preferentment, l'estudi en un conflicte d'actualitat.</p> <p>27.Valorar les conseqüències econòmiques, de gestió del territori i culturals, del repartiment de les terres de cultura catalana entre diferents nivells de jurisdicció territorial.</p> <p>29.Explicitar la influència en l'estructuració del territori que tenen -tant des del punt de vista geopolític com geoeconòmic- el grau de diferenciació lingüística, religiosa, ètnica i cultural del món actual.</p> <p>30.Comparar el paper de la dona en l'actualitat en diferents àrees culturals, destacant el seu paper dins l'estructura familiar i productiva</p>

Els objectius terminals **17 18, 19, 34, 35, 36, 39, 40** són de **caràcter procedimental** i aplicables a tots els temes:

17. *Llegir interpretar i comparar documents cartogràfics: plànols, mapes fotografies aèries, ortofotomapes, imatges satèl·lit, per tal d'inferir les característiques d'un territori, i treballar especialment documents a gran escala*
18. *Utilitzar mitjans gràfics en l'anàlisi i presentació de resultats i conclusions d'un treball: mapes (temàtics, anamòrfics, coroplètics, isoplètics, etc.) taules i gràfics estadístics, croquis paisatgístics i cartogràfics, presentacions informàtiques, audiovisuals, etc.*
19. *Utilitzar la Tecnologia de la Informació per a la obtenció, tractament i presentació d'informació geogràfica, com ara: creació i consulta de bases de dades, utilització de programes de cartografia temàtica, elaboració de gràfics i diagrames mitjançant programes informàtics, utilització de fulls de càlcul, utilització de programes de presentacions o hipermèdia, jocs de simulació, etc.*
34. *Planificar l'obtenció i recollida de dades a partir d'uns objectius científics: hipòtesi de treball, elecció de l'àrea d'estudi, criteris de selecció de la mostra, selecció de fonts, etc.*
35. *Comparar i verificar dades geogràfiques procedents de diverses fonts (elaboració pròpia, mitjans de comunicació, institucions, bibliogràfiques) o recollides en el treball de camp.*
36. *Extreure informació geogràfica de diferents documents gràfics --fotografies, gravats i elements iconogràfics-, de dades estadístiques --anuaris, censos, bases de dades, premsa periòdica, etcètera-- i de documents textuais.*
39. *Analitzar en profunditat una àrea geogràfica ben delimitada --per exemple, un grup de municipis, una comarca o una regió-- interrelacionant els diversos factors geogràfics (configuració del medi natural, població i poblament, usos del sòl, aprofitament i gestió del recursos, xarxes de comunicacions, organització territorial, formes de vida i cultura), emprant diversos procediments geogràfics d'anàlisi i expressió de la informació.*
40. *Identificar problemàtiques dins l'àmbit de la Geografia i elaborar hipòtesis sobre llurs causes; formular propostes d'intervenció per tal d'incidir en la millora d'aquestes problemàtiques tenint en compte els criteris de justícia social i d'equilibri ecològic enfront dels criteris d'estricta creixement econòmic.*

Els objectius terminals **1, 5, 10, 37, 38** són de **caràcter actitudinal** i per aquest motiu resulten difícilment avaluables en una prova selectiva feta durant un temps reduït i un sol cop. Són els següents:

1. *Desenvolupar el sentit de lloc, la curiositat envers l'entorn geogràfic i l'interès en buscar explicacions als fenòmens geogràfics.*
5. *Mostrar responsabilitat envers la utilització humana dels recursos naturals a partir de la consciència ecològica de la Terra com un tot interdependent i, per tant, del impacte ambiental de les activitats humanes damunt el territori.*
10. *Apreciar el valor de la diversitat geogràfica i de les societats humanes tot valorant-ne el patrimoni paisatgístic, urbanístic i mediambiental i contribuir a la seva defensa i conservació.*
37. *Mostrar rigor i honradesa en la preparació, realització i obtenció de resultats en els treballs geogràfics, especialment pel que fa a la valoració i la verificació de les fonts utilitzades.*
38. *Tenir present el paper de la subjectivitat en la investigació científica i ésser conscient de la multicausalitat dels fenòmens geogràfics i, per tant, de la complexitat que requereix la seva anàlisi.*

APÈNDIX 2 El bloc de procediments

El bloc de procediments s'estructura en **tres** grans eixos i ha de ser present a tots els temes com a contingut específic tant en l'ensenyament com en la manifestació dels resultats d'aprenentatge. Aquest són:

- a) Obtenció d'informació
- b) Tractament i anàlisi de la informació
- c) Expressió i aplicació de la informació

De les divisions i precisions que el currículum estableix per a aquest bloc són avaluable parcialment en una prova de les característiques de les PAU les següents competències que hauran d'estar presents parcialment d'una manera o altra en els exercicis:

Estratègia general	Tècnica o procediment avaluable
a) Utilització i aplicació de conceptes geogràfics	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ús adequat de conceptes geogràfics ▪ Capacitat de localització de fets geogràfics
b) Obtenció d'informació geogràfica	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lectura de fonts cartogràfiques ▪ Lectura de fonts gràfiques (si la qualitat de reproducció ho permet) ▪ Lectura de fonts estadístiques (anuaris, censos, premsa) ▪ Lectura de textos de caràcter geogràfic (textos científics, periodístics, literaris)
c) Processament i anàlisi de la informació geogràfica	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpretació de mapes i de plànols ▪ Interpretació de gràfics i de models teòrics ▪ Interpretació d'estadístiques ▪ Interpretació de textos geogràfics ▪ Càlcul de valors estadístics d'indicadors geogràfics a partir d'una sèrie de dades ▪ Anàlisi geogràfica d'un territori interrelacionant les diverses variables geogràfiques
d) Aplicació i expressió de la informació geogràfica	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Descripció d'un fenomen geogràfic complex i formulació sistemàtica de relacions causals i d'hipòtesis explicatives. ▪ Aplicació de models teòrics a l'anàlisi de fenòmens geogràfics ▪ Formulació de propostes d'intervenció per tal d'incidir en la millora de problemàtiques geogràfiques

* * * * *